



ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛТЭЙ ТЭМЦЭХЭД ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДАЛ

*Г.Ганбаатар: ХСИС-ийн Ахлагчийн сургуулийн
захирал, докторант, цагдаагийн хурандаа*

Эрүүгийн хэргийн гэрч, хохирогчийн амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учирч болзошгүй хангалттай үндэслэл байгаа эсхүл хохирол учирсан бол хамгаалуулах эрх үүсэх бөгөөд гэрч, хохирогч аюулгүй байдлаа хамгаалуулах хүсэлт, тэдгээрийн өмгөөлөгч, мөрдөгч, прокурор, шүүгчийн бичгээр гаргасан санал нь тэднийг хамгаалалт хэрэглэх үндэслэл болно. Хамгаалалтын арга хэмжээний төрлийг дараах байдлаар хуульчилан хамгаалалтанд шаардагдах зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэхээр тогтоосон байна:

- а) аюулгүй байдлын арга хэмжээ,
- б) сэтгэл зүйн хамгаалалтын арга хэмжээ гэсэн төрөлтэй байхаар

Аюулгүй байдлын арга хэмжээ нь эрүүгийн эрх зүйн нөлөөллийн арга хэмжээний нэг төрөл бөгөөд нийгэмд аюултай хэрэг үйлдсэн, эсхүл үйлдэж болзошгүй этгээдийн “нийгэмд аюултай байдал”-ыг үгүй болгоход чиглэгдэхээс цээрлүүлэх зорилгогүй байдгаараа ялаас ялгагдана¹. Аюулгүй байдлын арга хэмжээний хэлбэрийг:

- 1) Урьдчилан сануулах,
- 2) Тодорхой үйлдлийг хязгаарлах.

¹ С.Нарангэрэл. Эрх зүйн толь бичиг. Нэмж засварласан 2 дахь хэвлэл. УБ., 2008. 48 дахь тал

- 3) Биечилсэн хамгаалалт,
- 4) Мэдээллийн нууцлалыг хангах,
- 5) Хувийн хамгаалалтын хэрэгсэл болон тусгай техник, холбооны хэрэгслээр хангах,
- 6) Аюулгүй газарт түр байрлуулах,
- 7) Нүүлгэн шилжүүлэх,
- 8) Баримт бичгийг солих,
- 9) Гадаад төрхийг өөрчлөх

Аюулгүй байдлын хамгаалалтын дээрхи арга хэмжээг аюулын нөхцөл байдлаас хамаарч дангаар буюу хослуулан хэрэглэж болох тухай ч заажээ.

Аюулгүй байдлыг хамгаалах арга хэмжээг авах шийдвэр гаргахдаа эрх бүхий албан тушаалтан гэрч, хохирогчийн өгсөн болон өгөхөөр зөвшөөрсөн мэдээлэлийн ач холбогдол, тэдэнд учирч болох эрсдэл, арга хэмжээг хэрэглэх эсэхийг тодорхойлох сэтгэл зүйн сорилын үр дүн, уг арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр олон нийтэд учирч болох эрсдэл зэрэг нөхцөл байдлын үнэлгээ хийж эрсдлийн түвшин, хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагдах зардлыг харгалзан үзнэ.

Сэтгэл зүйн хамгаалалтын арга хэмжээг гэрч, хохирогчийг сэтгэл зүйн цочролд орохоос сэргийлэх, айдас түгшүүрт автуулахгүй байх зорилгоор сэтгэл зүйн баг авна. Сэтгэл зүйн арга хэмжээ нь:

- Гэрч, хохирогчийг хамгаалалтанд авсан үеэс эхлэн сэтгэл зүйчийг хамт байлгах,
- Мөрдөн шалгах ажиллагааны үед гэрч, хохирогч оролцох бол үүсч болох сэтгэл зүйн таагүй нөхцөл байдлын талаар урьдчилан мэдээлэх,
- Шүүх хуралдааны дараалал, явцын нөхцөл байдлын талаар мэдээлэх,

- Шаардлагатай бол шүүх хуралдаанд гэрч, хохирогчтой сэтгэл зүйчийг хамт байлгах,
- Шаардлагатай бусад арга хэмжээ авахаас бүрдэнэ.

Хамгаалалтанд байгаа гэрч, хохирогчид хууль зүйн, сэтгэл зүйн, эрүүл мэндийн туслалцааг үнэ төлбөргүй үзүүлэх, хамгаалалтын явцад өмнө ажиллаж байсантай ижил хэмжээний цалин хөлс бүхий ажлын байраар хангах, ийм боломжгүй тохиолдолд өмнө авч байсан дундаж цалин хөлстэй тэнцэх нөхөн олговрыг олгох, Засгийн газрын Тусгай сангийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйл заасан журмын дагуу нөхөн төлбөр олгох тухай ч хуульчилсанд энэ хуулийн ач холбогдол оршино.

2005 оноос хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн зорилтыг гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийн зөрчигдсөн эрхийг хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах, хүчирхийлэл үйлдэгчид хариуцлага тооцох буюу гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, тийнхүү тэмцэхэд төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын оролцоог тодорхойлох байдлаар хуульчилжээ.

Хуулийн нэр томъёоны тайлбар хэсэгт: “Гэр бүлийн хүрээнд гэр бүлийн гишүүдийн аль нэг нь нөгөө этгээдийн эрх, эрх чөлөөг зөрчиж гэм хор учруулсан, эсхүл учруулахаар заналхийсэн эрүүгийн хариуцлага хүлээхээргүй үйлдэл, эс үйлдэхгүйг “гэр бүлийн хүчирхийлэл” гэнэ гэсэн хэм хэмжээг Эрүүгийн хуульд нийгэмд аюултай гэм буруутай үйлдэл, эс үйлдэхгүйг гэмт хэрэг гэнэ хэм хэмжээтэй харьцуулан үзвэлгэр бүлийн хүчирхийлэл нь гэмт хэрэг, зөрчил



гэсэн ангилалд хуваагдаж байгаа ба Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль нь гэр бүлийн хүчирхийллийн гэмт хэргийг бус зөрчлийг зохицуулах хууль болох нь харагдаж байна.

Энэ хуульд зааснаар хуулийн хамрах хүрээг олон улсын гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх талаар гаргасан эрх зүйн баримт бичгүүдтэй харьцуулан үзвэл тухайн улсад суугаа харьяалалгүй хүн болон гадаадын иргэн гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн тохиолдолд тэднийг хамгаалах талаар орхигдуулсан сул талтай байна.

Хуульд хохирогчийн эрхийн талаар:²

1) Эрх зүйн асуудлаар хууль зүйн туслалцаа авах,

2) Хүчирхийлэл үйлдэгчээс гэрлэлтээ цуцлуулах,

3) Хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах,

4) Тэжээн тэтгүүлэх,

5) Эдийн болон эдийн бус гэм хорыг арилгуулахаар нэхэмжлэл гаргах эрхтэй болохыг заасан төдийгүй нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь хохирогчид үзүүлэх нийгмийн үйлчилгээг зохион байгуулах, нийгмийн ажилтан нь гэр бүлийн хүчирхийллийн нөхцөл байдлын талаар үнэлгээ өгөх, орчны сөрөг нөлөө, аюулын зэргийн түвшинг тогтоох, хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх сургалтыг зохион байгуулах, хохирогчид үзүүлсэн үйлчилгээний талаарх тайлан мэдээ, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой мэдээллийн сүлжээ бий болгох үүргийг хүлээлгэсэн байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд гүйцэтгэх төрийн бус байгууллагуудын оролцоог хохирогчийг хамгаалах байраар хангах, зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалт зохион байгуулах, хохирогчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах үйл ажиллагааг

итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр дамжуулан хэрэгжүүлэх тухай заасан ч итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч гэж хэн болох тухайд ямар нэг тодорхой хэм хэмжээ тусгагдаагүй байна. Хуулийн цоорхойг нөхөх зорилго бүхий УДШ-ийн 2006.10.130-ны Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг тайлбарлах тухай 47 дугаартай тогтоолд: “Итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч гэдэг нь гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбогдсон аливаа хэрэг маргаанд хохирогчийн эрх, хууль ёсны ашиг, сонирхлыг хамгаалах үүрэг бүхий, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг төрийн бус байгууллагаас итгэмжлэгдсэн этгээд байна” гэж тайлбарласан байна.

Цагдаагийн байгууллагын хувьд хохирогчийг хамгаалах зорилгоор:³

➤ Хамгаалах байранд хүргэх,

➤ Эцэг эх, төрөл садан, хамт олны түр хамгаалалтад өгөх,

➤ Ш а а р д л а г а т а й тохиолдолд хүүхэд асран хүмүүжүүлэх эсхүл нийгмийн халамжийн байгууллагад шилжүүлэх,

➤ Хохирогчид үйлчилгээ үзүүлэх байгууллага, албан тушаалтны талаар буюу хэрэгцээтэй мэдээлэл, эрх зүйн болон бусад зөвөлгөө өгөх үүргийг хүлээлгэжээ.

Хүчирхийлэл үйлдэгчид хүлээлгэж буй хариуцлагын өнөөгийн байдлыг авч үзвэл гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг таслан зогсооход чиглэсэн хүчирхийлэл үйлдэгчийг албадан саатуулах, эрүүлжүүлэх /согтсон, мансуурсан тохиолдолд/, шүүх нь хүчирхийлэл үйлдэгчийн эрхийг 1 жил хүртэл хугацаагаар хязгаарлах арга хэмжээ авах эрхтэй байна.

Шүүх нь 24 цагийн дотор хохирогчийн амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах арга хэмжээ

авах болон хүчирхийлэл үйлдэгчийн эрхийг хязгаарлах зорилгоор:⁴

1) тусдаа амьдрахыг даалгах,

2) хохирогчтой уулзах, уулзахыг оролдохыг хориглох,

3) дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулахыг хориглох,

4) асрамжиндаа байгаа хүүхэдтэй харилцахыг түр хориглох,

5) зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтанд хамруулах,

6) согтууруулах, мансуурах дон өвчтэй этгээдийг албадан эмчилгээ хийлгэх,

7) албадан хөдөлмөрлүүлэх зэрэг эрхийг хязгаарлах арга хэмжээ авах эрхийг олгожээ. Дээрхи арга хэмжээ авагдсан этгээд хохирогчийг асран хамгаалах, харгалзан дэмжих үүргээс чөлөөлөгдөхгүй.

УДШ-ийн тайлбарт “тусдаа амьдрахыг даалгах” гэдгийг гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн болон үйлдэж болзошгүй этгээдийг хүчирхийлэл үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хүчирхийлэл үйлдэгдэх бололцоо, нөхцөл, шалтгаан арилах хүртэлх хугацаанд хохирогчтой хамт нэг гэр амьдрахгүй байхыг шүүхээс түүнд үүрэг болгохыг хэлнэ⁵ гэж хуульчилсан ч хүчирхийлэгч, хохирогч 2 нэг гэр бүлд хамтран амьдардаг өнөөгийн манай нөхцөл, амжиргааны түвшин нь тусдаа амьдрах боломжийг олгохгүй байгаа тохиолдолд энэ арга хэмжээ хэрэгжих эсэх, үр дүнтэй эсэх нь эргэлзээтэй.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэснээс хойш нилээдгүй хугацаа өнгөрсөн, энэ хугацаанд шүүхээс хохирогчийг хамгаалах зорилгоор хүчирхийлэгчид эрх хязгаарлах арга хэмжээ ногдуулсан 41 шийдвэрийг гаргасан ч тэдгээр

² Монгол Улсын Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль. 15 дугаар зүйл 15.2. 2004

³ Монгол Улсын Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль. 15 дугаар зүйл. 15.1. 2004

⁴ Монгол Улсын Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль. 2004. 16 дугаар зүйл

⁵ Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг тайлбарлах тухай. УДШ-ийн тогтоол. № 47. 2006.10.30. 7 дахь хэсэг



шийдвэрийн нэг нь ч хэрэгжээгүй⁶ байгаа нь дээрхи арга хэмжээ хир үр дүнтэй, хэрэгжих боломжтой, бодитой болохыг харуулж байгаа юм.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг бүхэлд нь авч үзвэл Захиргааны хариуцлагын тухай болон Гэрч, хохирогчийг хамгаалах тухай хуулиудтай зэрэгцээ хууль, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх гэхээс илүүтэй хохирогчийг хамгаалах тухай хууль болжээ гэж үзэж байна.

Дүгнэн үзэхэд манай улсад Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль хэрэгжиж эхлээд 10 жил, төр, Засгийн Газраас энэ чиглэлд авах арга хэмжээний талаар тусгасан хэд хэдэн хөтөлбөр боловсруулан баталсан ч гэр бүлийн хүчирхийлэлийг таслан зогсоох, хохирсон иргэдийг бүрэн хамгаалж чадахгүй байна.

Ийнхүү гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх талаар

төр засгаас төрөл бүрийн хөтөлбөр боловсруулах, хууль батлан гаргаж байгаа боловч, амьдрал дээр иргэний нийгмийн байгууллагуудын хийсэн судалгаа, судалгааны үндсэн дээр байгуулсан хүчирхийллийн хохирогчид үзүүлэх нэг цэгийн үйлчилгээний хэдэн төв, гарын авлагуудаас өөр бодит зүйл үгүй байна.

Хүчин төгөлдөр хуулиудыг багцлан авч үзвэл гэр бүлийн хүчирхийлэл, түүнээс үүдэлтэй гэмт хэргийг урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, мөрдөн шалгаж, гэм буруутай этгээдэд хариуцлага хүлээлгэх бүрэн боломж нь байгаа ч хууль хэрэгжихгүй байгаад хамаг учир нь байна. Ийнхүү батлагдан гарсан хуулиуд хэрэгжихгүй байгаагийн үндсэн шалтгаан нь:

1. Хуулиудын хооронд уялдаа холбоогүй,

2. Хууль боловсруулахдаа мэргэжлийн хуульч, судлаачдыг хамруулдаггүй,

3. Хууль батлан гаргаж байгаа

боловч хэрэгжих нөхцөл болох санхүү, эдийн засаг, хүний нөөцийн асуудлыг шийдвэрлэхгүйгээр орхигдуулдаг,

4. Хуулийн байгууллагууд улс төржсөнтэй холбоотойгоор тогтвор суурьшилтай ажиллах боловсон хүчин дутмаг байдал,

5. Улс төрийн томилгоотой холбоотойгоор эхэлсэн ажил хэрэгжилт нь хангагдахгүй үгүйсгэгддэг зэрэг хүчин зүйлүүд нөлөөлж байна.

Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулиудын заалтуудаас харахад гэр бүлийн хүчирхийллээс үүдэлтэй гэмт хэргийг мөрдөх болон хохирогчийн эрхийг хангах, аюулгүй байдлыг хамгаалах баталгааг бүрдүүлсэн эрх зүйн орчин бүрдсэн ч тодорхой хүчин зүйлүүдээс үүдэлтэйгээр хууль хэрэгжихгүй байгаагийн улмаас гэр бүлийн хүчирхийлэл таслан зогсоогдохгүй, хохирогчдийн эрх хамгаалагдахгүй зөрчигдсөөр байна.

⁶ mongolcom.mn. 2015.03.30

